

מערך פעילות בנושא שגריר הים התיכון

קישור למצגת המלווה את המערך:

<https://view.genial.ly/6252ab808a600b00183a14fc>

הים התיכון הוא מערכת אקולוגית חיה, מרתקת, צבעונית ושוקקת חיים אשר רובה נסתרת מן העין. הים התיכון מאכלס מגוון ביולוגי ייחודי ומהווה מקור לשירותי מערכת אקולוגית החיוניים לאדם: בסיס אקלימי, מזון, תשתית לחקלאות ימית, מים להתפלה, מקור אנרגיה, תרופות ומרגוע לנפש.

עם זאת, קיימים סיכונים ואיומים על מערכת אקולוגית זו. ישראל היא אחת המדינות הצפופות בעולם, עם מחסור בשטחים וגידול מהיר באוכלוסייה.

הים התיכון הפך לחזית הפיתוח העתידי של המדינה – כולל הרחבת והגדלת כמות התשתיות והמתקנים, הקמת איים מלאכותיים, שדה תעופה, כבישים ועוד.

בישראל, רק כ- 4% משטח הים התיכון מוגן כשמורות טבע מוכרזות (לעומת כ- 25% בשטח היבשתי). גם השטחים המעטים המוכרזים אינם זוכים כיום להגנה המקסימלית בפועל, עקב מחסור במשאבי אכיפה ימית. שמורות טבע ימיות מתפקדות, ישמרו על אזורים מייצגים של בתי הגידול הימיים, וכן על חופים חוליים, סלעיים, קניונים ורכסים תת ימיים.

שמורת טבע ימית צריכה לייצג את כל טווח העמקים, שכן בכל אחד מהם מצויה חברה אקולוגית אופיינית וייחודית. הכרזה על שמורות טבע ימיות תאפשר את צמצום ההשפעות החיצוניות השליליות, כמו דיג יתר, פיתוח תשתיות ועוד. הרחבה נוספת באתר [החצי הכחול](#).

מציאת האיזון בין שימושי האדם לשמירה על הסביבה הרגישה של הים התיכון מהווה אתגר ראשון במעלה ומחייבת גיבוש מדיניות ניהול משולבת, תוך התאמה לסטנדרטים הבינלאומיים.

שגריר הים התיכון הינה תכנית שמטרתה לחשוף בפני התלמידים את הייחודיות של הים התיכון ואת האתגרים של מערכת אקולוגית זו דרך מגוון היצורים החיים בה. לשם כך נבחרו בשנת 2021 שבעה בע"ח שונים אשר התמודדו על תפקיד 'שגריר הים התיכון'. תפקיד חשוב מאין כמותו עם אחריות רבה ושליחות. תפקיד אשר משמעותו למעשה היא בחירת "דובר" לים התיכון. התחרות בין המתמודדים הופצה ברשתות החברתיות, באתר "תחרות שגריר הים התיכון" הייעודי, בקלפיות פיזיות שהוצבו במוסדות חינוך, באירועים שונים ברשויות חוף ברחבי הארץ ועוד. כ- 12,800 מצביעים (ביניהם תלמידים ותלמידות רבים) בחרו את בחירתם, כאשר בסוף פברואר 2022 פורסמה ספירת הקולות. כלב הים הנזירי גרף את מרבית הקולות והוכרז כשגריר. לאחר עיצוב הדמות והנגשתה לציבור הרחב הוחלט כי תהיה זו כלבת ים אשר תייצג את כלל יצורי הים ולהלן תמונתה:

בפעילות הבאה, התלמידים מוזמנים להכיר את הים התיכון ואת נציגי בעלי-החיים הימיים שהתמודדו יחד עם כלב הים הנזירי על תואר "שגריר הים התיכון". התפקיד הראשון של השגרירה הנבחרת, הוא להמשיך להכיר לתלמידים ולתלמידות את האתגרים השונים של הים התיכון, בין השאר כחלק ממאמצי המדינה בתכנית "[100 הצעדים](#)" להתמודדות עם משבר האקלים, וכן לסייע להם בשינוי התנהגות אישי ומשפחתי ובהצעת פתרונות יצירתיים למצב.

קהל היעד: כיתות ה'ו'

משך הפעילות: שני שיעורים רצופים (90 דקות).

מטרת הפעילות:

- הכרות ראשונית של התלמידים עם המערכת האקולוגית הייחודית של הים התיכון
- יצירת חוויה לימודית של התלמידים החושפת אותם לבעלי חיים פחות מוכרים בים התיכון.
- התוודעות לאתגרים ולבעיות הסביבתיות שבע"ח הימים מתמודדים איתם עקב פעילות בני האדם בחופים.
- שיתוף התלמידים בהפצה של מסרים סביבתיים דרך הנציגים של הים התיכון.

הערות:

- מערך השיעור מלווה במצגת מצורפת המכילה סיפור פתיחה, המציג את הים התיכון ואתגריו באמצעות שאלות לשיח עם התלמידים. כל שאלה מעוררת כיוונים ושאלות נוספות, מחוץ למערך זה, על כן נשמח מאוד אם תזמו שיעורים נוספים בנושא.
קישור למצגת: <https://view.genial.ly/6252ab808a600b00183a14fc>
- למידע נוסף על נציגי הים התיכון - באתר שגריר הים התיכון:
<https://www.shagrir.medpeople.org.il>
- מערך השיעור זה מכיל 2 פעילויות. הדפים להפעלה מצורפים מטה בנספח. יש להדפיסם ומומלץ לניילנם על מנת לעשות שימוש בכיתות נוספות.
- מומלץ לעודד את התלמידים ליצור תוצרים נוספים. לדוגמה, לכיתות ג'-ד' הצענו להכין קומיקס גיבורי הים. תוכלו להקים לוח פעיל בבית הספר ליצירות הילדים.

מהלך הפעילות:

שיעור ראשון, חלק ראשון: 15 דקות

1. פתיחה: מתחילים בסיפור "תשמעו מה קרה לי אתמול"... ספרו לתלמידים על סיור שערכתם אתמול לאורך חוף הים. שתפו אותם ברגשות שלכם בהליכה על החוף, בחיפוש אחר צדפים מיוחדים (אתם לא אוספים, רק מחפשים כי הם ערך טבע מוגן) שראיתם על החוף, ספרו על חלקי פלסטיק שנשטפו מהים, על שאריות זפת שנדבקו לכם לכפות הרגליים (מאז אירוע זיהום הנפט האחרון) ואז ספרו שנתקלתם במשהו מוזר מבצבץ בחול הרטוב. התכופפתם ומשכתם בקבוק. הבקבוק היה סגור עם פקק ובתוכו פתקים מגולגלים. "הנה, הבאתי להראות לכם".
2. פתחו את הבקבוק (שהכנתם מבעוד מועד) ושלפו מתוכו את הפתקים. בפתק המרכזי רשום: "אני, כלבת הים הנזירית כותבת לכם בשם חברי, יצורי הים. כל אחד מחברי סובל ממצוקה קשה. נבחרתי להיות השגרירה שלהם, אבל לא אוכל לעשות הכול לבד, אזדקק לעזרתכם. מצרפת את הפתקים של חברי. אנא עזרו להם!". בפתקים האחרים כתובים ציטוטים שונים (ראו נספח). פתחו את המחשב והקרינו לכיתה את [המצגת המספרת](#) את הסיפור של הים התיכון.
3. מעניין מי כתב את "פתקי הצילו"? הסבירו לתלמידים שמי שכתב אותם מגיע מתוך הים התיכון. בשקף מס' 2 מוצגים 7 נציגים של הים התיכון. מכירים? כנראה שלא. אלו נציגים פחות ידועים לציבור הרחב החיים בים. מאחורי כל נציג יש סיפור ייחודי שבמהלך השיעור הילדים יתוודעו אליו דרך הפעילויות ודרך הקישור לאתר שגריר הים התיכון. בשלב זה, תוכלו ללחוץ על כל אחד מהנציגים ולהראות לתלמידים מידע עליהם. בשקף מס' 3 קיימים קישורים לסרטוני וידאו קצרים של אותם נציגים.

4. אבל רגע, מה אנחנו יודעים על הים התיכון? תנו לילדים לענות. בשקף מס' 4 נביט במפה על הים התיכון. לחיצה על כוכב הים תעביר אותנו למפה של גוגל, המאפשרת דיון נוסף לגבי מבנה הים התיכון, המדינות המקיפות אותו ועוד (העמקה נוספת דורשת תוספת זמן).
5. סכמו את מה שהילדים יודעים על הים התיכון ומה שאתם רוצים להראות להם בעזרת השקפים המתארים 7 עובדות על הים התיכון (שקפים 5-11). בכל אחד מהשקפים שאלות לשיתוף הילדים.

חלק שני: 25 דקות

6. לאחר היכרות בסיסית של הים התיכון נתאר את האתגרים שיש לבעלי-החיים הימיים באופן כללי, בעזרת שקפים 12-15.
7. פעילות 1 של התלמידים – התלמידים לומדים על האתגרים שיש לשבעת הנציגים. בשלב זה נחלק לילדים (בקבוצות של 2-4) את הפתקים המופיעים בנספח. אפשר לצלם בשחור לבן. חלקו לתלמידים גם את דפי המידע על בעלי-החיים. המשימה שלהם היא להתאים בין הדובר לבין הבעיה שאיתה הוא מתמודד.
8. שקף מס' 17 המופיע אחרי תיאור הפעילות ה-1 מסכם את הנושא ומראה את ההתאמה בין הציטוט של בעל-החיים והאיור שלו.
9. שקף מס' 18 מציג בפנינו את השגריר שנבחר. כלב הים הנזירי נבחר ע"י הציבור ברוב גדול. הוא מצוי בסכנת הכחדה והאוכלוסייה שלו מוערכת בפחות מ-700 פרטים בים התיכון. האיום המרכזי הוא צייד וחוסר תנאים נוחים כגון מערות בקרבת החוף, דבר המקשה עליהם להתרבות. מסיבה זו ורבות נוספות הוחלט כי בתפקיד הנכסף תכהן שגרירה ולא שגריר, הרי היא כלבת הים הנזירית ☺.
10. נסכם את נושא הים התיכון בעזרת שקף מספר 19: מה הים מספק לנו ומה אנחנו גורמים לו.

שיעור שני, חלק ראשון 15 דקות:

11. שקף מס' 20-22: לפני שנשאל את עצמנו, מה אנחנו יכולים לעשות למען הים התיכון, חשוב לנו שמדינת ישראל, בתכנית שהיא מפתחת בימים אלו להתמודדות עם האתגרים הסביבתיים ([תכנית 100 הצעדים](#)), לא תשכח את הים, כי גם הים התיכון נתון להשפעות האקלים העולמיות, בנוסף להשפעות האדם המקומיות. לצורך כך נבחרה כלבת הים הנזירית להיות השגרירה: נפתח דיון קצר מה ניתן לעשות ברמה מדינית.
- אפשר לתת לתלמידים לענות לפני הקרנת ערוצי הפעולה העומדים כיום על הפרק:
- א. הכרזת שמורות טבע ימיות שבהם אסור לדוג. בכך נמנע הרס בתי גידול ותבצע אכיפה במקומות אלה. השמורות צריכות להיות מספיק גדולות כדי שגם טורפים גדולים יוכלו לחיות בה, לנוע ולהתרבות. שמורות טבע מהוות מקום מוגן ליצורים החיים בה. בניגוד לשמורות הטבע הרבות שישן בחלק היבשתי של מדינת ישראל, לאורך חופי ישראל ישן טבע ימיות מוכרזות מעטות יחסית ומרביתן קטנות. נכון להיום רק כ-4% בלבד משטחי הים התיכון הישראלי הינם שמורות ימיות וזאת על אף ההצהרה כי עד 2020, כי 20% משטחי הים יהיו מוגנים. שמורות נוספות מצויות בהליכי קידום שונים ובעתיד יעלו בתקווה את אחוזים אלו.
- ב. יוגבל הדיג לאורך חופי הים. על מנת לאפשר לאוכלוסיית הדגה להתאושש ולאפשר דייג סלקטיבי לפי גודל.
- ג. תיאסר הכנסת כלי פלסטיק חד-פעמיים לחופי הים. כך נוכל להקטין את הנזק הנגרם לבעלי-החיים בחוף ובמעמקי הים.

12. איך נעלה את המודעות לנושאים החשובים הללו? מה תלמידים יכולים לעשות? תנו לילדים להציע הצעות ברמה האישית: להשתמש בכלים רב-פעמיים, להתריע על מפגעים, לא לזרוק פסולת בחוף ולפנות לרשויות ועוד. בנוסף, אפשר לחשוב על הכנת קמפיין להעלאת מודעות כשכלבת הים הנזירית מככבת בו.

חלק שני: 40 דקות

13. בפעילות 2 (שקף 24) התלמידים יכינו כתבה מצולמת/ראיון. כל צוות בוחר לו דמות (אחד מבעלי-החיים שהכרנו בשיעור זה) ומכינים ראיון דמיוני עם בע"ח הנבחר או מעין "כתבת צבע" עליו. הילדים יצלמו בסלולארי ויפיצו לפחות לשני אנשים. אפשרי גם בפלטפורמה של טיקטוק. הסיפור צריך לכלול:

א. מידע מעניין על חייו של בע"ח (ניתן להיעזר באתר [שגריר הים התיכון](#)),

ב. אתגר אליו הוא נקלע (סיפור קורע לב על איך הצליח להינצל מהמצב). תנו יד חופשית לדמיון, יצירתיות ולהומור. דוגמאות: סוסון הים מספר על מקרה קשה שקרה לו: שקית פלסטיק נחתה על ראשו, הוא נאבק בה למשך זמן רב והצליח להשתחרר ממנה. או, שחזור של מקרה שקרה לשושנת הים העדינה בו מפלצת כתם נפט התקרבה בצעדי ענק לעברה... וכד'.

תוכלו להראות דוגמאות קצרות לאופי הכתבה/ראיון. לדוגמה בסגנון "אינטימי עם רפי רשף" בהתחלה

מציגים את הסיפור שמאחורי האורח לפני הצגתו: <https://bit.ly/3BESW1s>

או משהו מצחיק ומשעשע יותר כמו בתכנית "גן חיות" (עונה 1 פרק 12 מדקה 7:23

<https://bit.ly/3mBfbRO> או בפרק 7 מדקה 2:52 <https://bit.ly/3w9RCTt>)

13. נסכם את הפעילות עם שקף מס' 25: מה ניתן לעשות הלאה.

הדגישו בבית הספר את הנראות לפרויקט זה. עודדו אותם להשקיע בתוצרים. והכי חשוב כילדים וכמשפחה: בפעם הבאה כשנטייל בחוף הים – נגיע עם כלים רב-פעמיים ולא נלכלך את החופים.

נספחים

1. הפתקים בתוך הבקבוק

2. דפי מידע על בעלי-החיים ודמויות מאוירות

3. תבנית להכנת דף קומיקס.

אני, כלבת הים הנזירי (או בקיצור גל)
כותבת לכם בשם חברי, יצורי הים.
כל אחד מחברי סובל ממצוקה קשה.
נבחרתי להיות השגרירה שלהם, אבל
לא אוכל לעשות הכול לבד, אזדקק
לעזרתכם. מצרפת את הפתקים של
חברי. אנא עזרו להם!

”אוהבים לאכול אותי כי אני טעים.
הבעיה היא שצדים אותנו כשאנחנו
עוד צעירים, ולא מפותחים מספיק.
מה שיקרה, זה שלא יהיו מספיק זכרים
לדור הבא וכל האוכלוסייה תיכחד.
יש לאשר דיג סלקטיבי בלבד לפי גודל.
הצילו!”

”אם כל אחד יגיע לחוף ויקח לו
קונכיה למזכרת, לא ישארו מספיק
קונכיות בשבילי! אני זקוק להן כדי
לחיות בהן, לא סתם בשביל לשמוע
את קולות הים.
הצילו!”

”למרות שאני חי בים,
אני לא שחיין מצטיין.
אני נע לאט, לאט במים ואם פתאום
שקית פלסטיק שקופה מגיעה אלי
אני יכול להסתבך בה ולהיחנק.
הצילו!”

”כשאני מתחפר בחול כדי
להפתיע את הטרף שלי, אני בסכנה
גדולה מפני המכמורת הגדולה
של בני האדם. הרשת העצומה הזאת
גורפת את כל הקרקעית כולל אותי.
ממש סכנת מוות! ואפילו הם בכלל
לא אוהבים לאכול אותי.
הצילו!”

”אני פוחדת להמליט את הגורים שלי
בקרבת בני אדם. אילו רק היה לי מקום
שמור ובטוח מפני מטיילים וציידים,
הייתי מגיעה יותר לחופי ישראל.
הצילו!”

”אם ימשיכו לבנות
ולהרוס את בית הגידול שלי הסלעי
בקרבת החוף, לא אוכל להמשיך
להתקיים.
הצילו!”

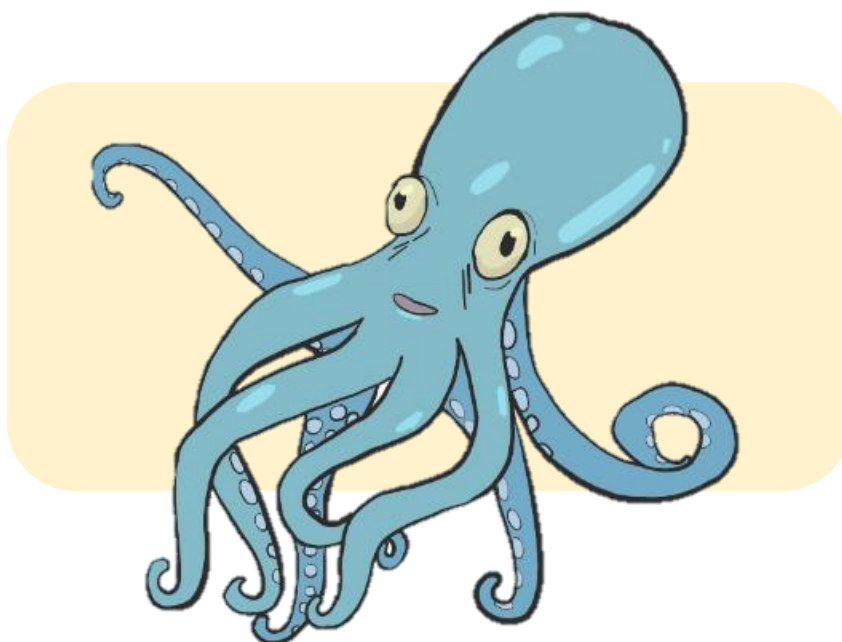
”כבוגר אני מעדיף לחיות
על קרקעית הים. אבל המכמורת הגדולה
מפחידה אותי. היא גורפת כל דבר
אפילו אותי ואנשים בישראל לא ממש
רוצים לאכול אותי.
הצילו!”

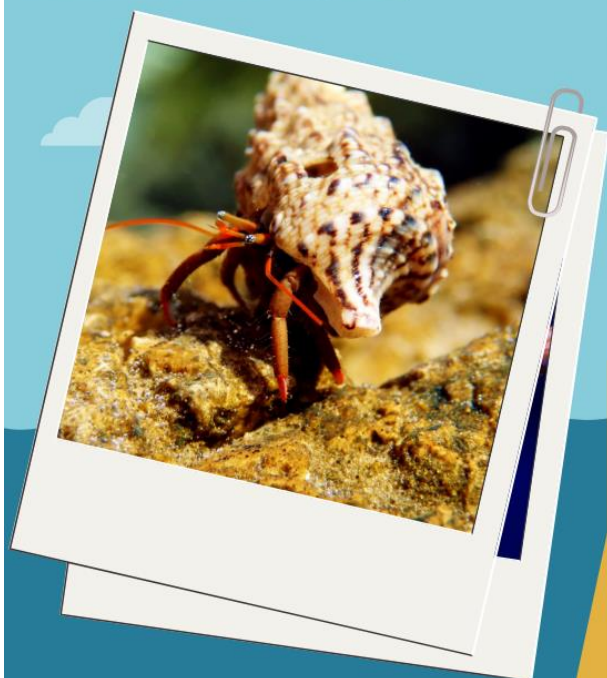
נעים להכיר:

תמנון החוף

אני אינטליגנטי, חכם, ידידותי, אסטרטגי, רומנטי, להטוטן, עם יכולת מופלאה לנוע במים

משפחה: שייך למערכת הרכיכות.
אזור מחיה: במים הרדודים ליד חופים סלעיים. בצעירותו הוא חי בגוף המים, אבל בבגרותו מעדיף לחיות על-פני קרקעית הים, לרוב מסתתר בכוכי סלע.
סימן היכר: 8 זרועות מתוכן 2 משמשות לציד. יכול להסתוות בצורה מושלמת.
מזון: דגים וסרטנים. מסוגל לקדוח בקונכיות ולטרוף את הרכיכה.

נעים להכיר:

נזירון אדום רגל

אני נווד, הומלס, אוכל אשפה, אבל מטופח במיוחד בציפורניו.

משפחה: שייך לבת סדרה שוני-בטון, המין הנפוץ ביותר בחופים הסלעיים בארצנו.

אזור מחיה: מתחת לאבנים במים הרדודים, בלגונות ובבורות מים.

מזון: אוהב הכול, מחומר רקב אורגני ועד אצות ירוקות.

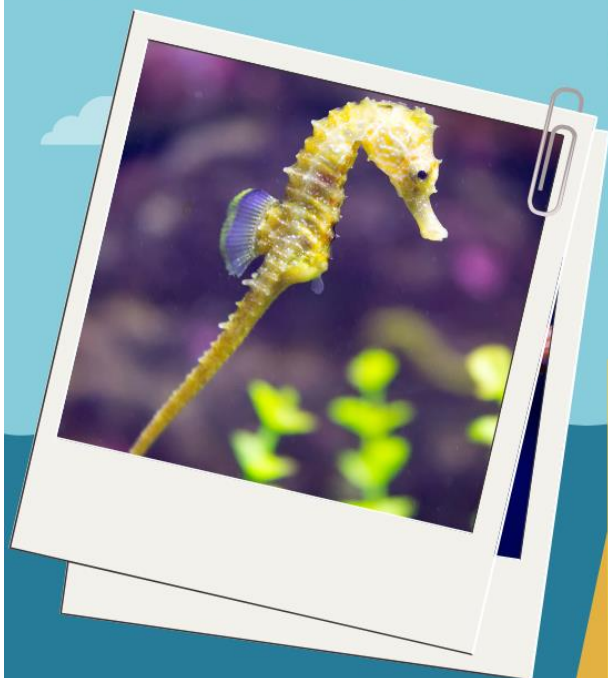
סימן היכר: פסים כחולים וכתומים על קצות הרגלים. מחפש ומחליף כל פעם שלד חיצוני כדוגמת קונכיות להגנה על גופו הרך.

נעים להכיר:

סוסון ים תיכוני

אני יצירתי, מקורי, מיוחד,
שוויוני ברביית הצאצאים, מזר
בהתנהגותו, לא שחיין דגול

משפחה: דג גרם שדומה קצת לסוס, ממשפחת האבובונים.

אזור מחיה: באזורים רדודים בעומק עד 10 מטר. מין מקומי שחי בים התיכון ובחלקים הצפוניים באוקיאנוס האטלנטי. **סימן היכר:** מין מקומי בצבעי צהוב וירוק להסוואה בין האצות.

מזון: חסרי חוליות קטנים שהוא שואב בעזרת האף כגון סרטנים זעירים, תולעים ועוד.

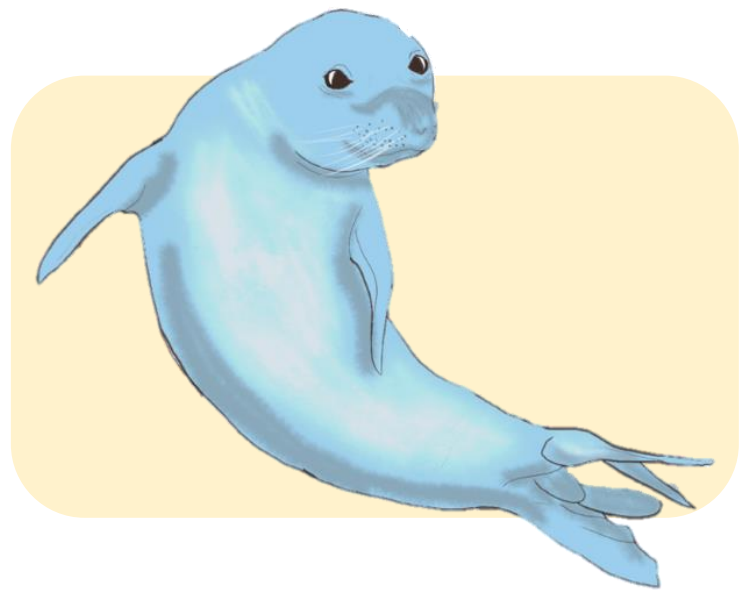
למען הסביבה הימית
ECOCEAN

נעים להכיר:
כלב ים נזירי
 אני מיוחד במינו, נדיר,
 חיית מערות, יכול להיות ידו
 של האדם בים.

מאת Vasilis drosakis - נוצר על ידי מעלה היצירה, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=90701030>

משפחה: טורף ימי השייך למשפחה גדולה של יונקים ימיים.
מיוחד במינו: אני מין אנדמי לים התיכון כלומר קיים בבית הגידול ספציפי בים התיכון, ולא תמצאו כמוני בעוד מקומות בעולם.
פרטים מזהים: אני מגיע לגובה של 2.5 מ' ומשקל של כ-350 ק"ג. בצבע חום - אפור כהה ובטן חיוורת.
המזון האהוב עלי: רק מתוצרת הים. בעיקר דגים ודיונונים.

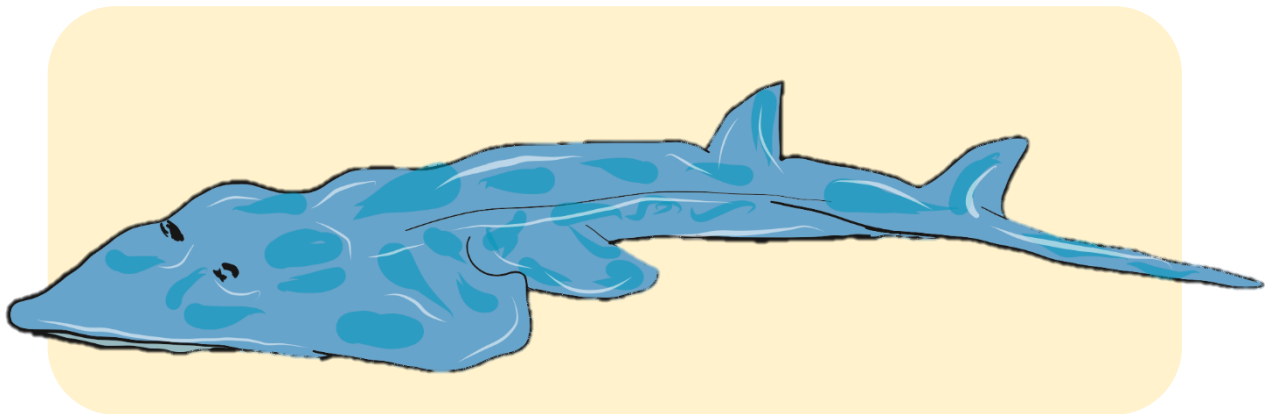

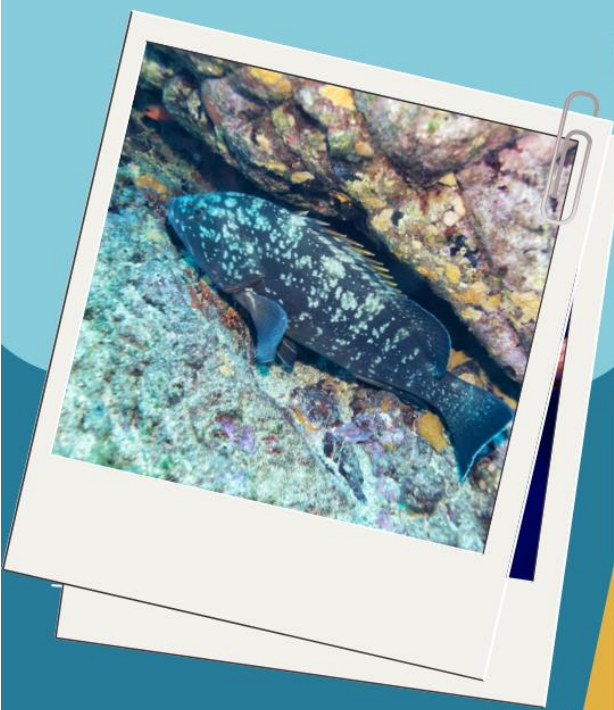
המועצה לישראל יפה
ECOOCEAN
 למען הסביבה הימית

נעים להכיר:
גיטרן
 אני נחבא אל הכלים, אוהב את השקט שלי, יצירתי ומקורי, מוזיקלי, נפש של אמן.

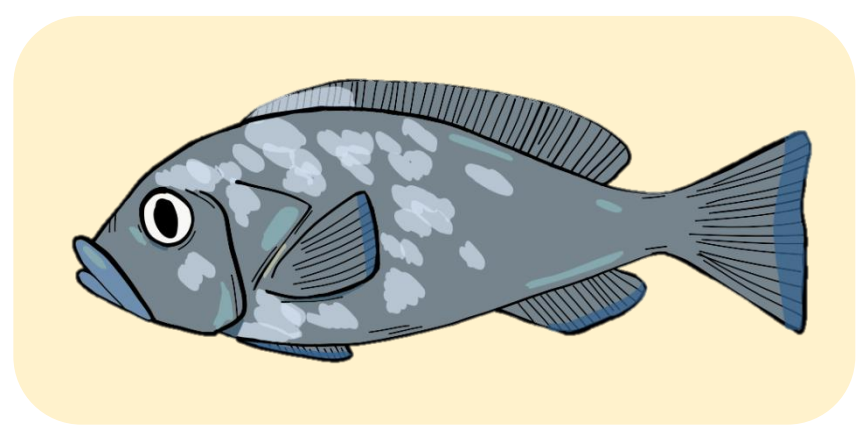
משפחה: דג סחוס השייך למשפחת הבטאים.
 אזור מחיה: מתחפר בחול, במים הרדודים.
 מזון: סרטנים, וחסרי חוליות אחרים ודגים קטנים.
 סימן היכר: מגיע עד אורך של מטר וחצי. פתחי הזימים שלו, בניגוד לדגים אחרים, ממוקמים בראש ומשמשים גם לנשימה וגם לצורך התחפרות בחול והיצמדות לקרקעית ללא תזוזה.

נעים להכיר:
דקר הסלעים
אני לוקח את הזמן, נותן פייט כשצריך, יכול להיות גם אמא וגם אבא, נאבק כדי לשרוד.

משפחה: שייך למשפחת הידועה ביותר בים התיכון - משפחת הדקרים. **אזור מחיה:** בשוניות סלעיות הסמוכות לחופי הים, במערות ובכוכי הסלע. הצעירים בינינו מבלים במים הרדודים (עד 60 מ'), אבל הבוגרים יכולים להימצא בעומקים של עד 300 מ'. **מזון:** טורף דגים, סרטנים, דיונונים ואפילו תמנונים.

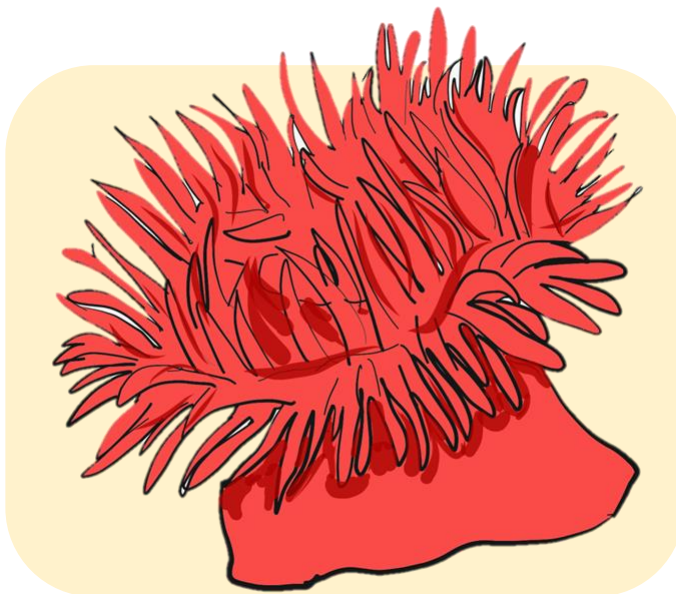

נעים להכיר:

שושנת-ים אדומה

אני טיפוס לילי, הזרועות שלי צורבות, שומרת על עצמי, אבל עוקצת כשמישהו מאיים עלי.

משפחה: שייכת למערכת הצורבים וקרובת משפחה של האלמוגים.
אזור מחיה: צמודה לסלעים באזורי מים רדודים ומוצלים. בזמן שפל כדי לא להתייבש עם החשיפה לאוויר, השושנה מתכווצת ומתכסה בשכבת ריר שמגן עליה. פעילת לילה, ולמרות שהיא נחשבת לבעל חיים ישיב, היא יכולה להחליק על פני הסלע ולנדוד.
מזון: זואופלנקטון, רקב ים, ובעלי חיים קטנים.

קוואיקס פל.....

גיבור הים שלי

אזור הים התיכון